

SODOBNI SLOVENSKI ŽENSKI LISTI

M I L E N A M O H O R I Č E V A

„— saj ne gre tu za prid in slavo posameznih, saj slovstvo morda vendar ni kaka usmiljena naprava, kaka bratovščina, kak zavod, kjer se onemogli mladi in stari s slavo in hvalo rede ob srenjskih troških.“
Josip Stritar, Kritična pisma 111.

Sklincevanje na Stritarjev izrek bi moglo na tem mestu morda osupniti, ker tu prav gotovo ne gre za slovensko slovstvo samo na sebi, temveč za splošno duhovno kulturo slovenske žene, torej za kulturo slovenskega človeka. Zato naj bo dovoljeno, prenesti smisel njegovih besedi na poglavje iz slovenske kulturnosti, o katerem govorimo.

Da je življenje sodobnega človeka raztrgano, obdano od vseh možnih nasprotij, kakršna morejo roditi le dobe ob zgodovinskih prelomih človeškega žitja, je danes znano vsem, od skrajne desnice do skrajne leve. Ves trud ljudi, ki se s silo dvignejo iz kaosa, je usmerjen k novi ureditvi sveta, kar pomenja obenem odrešitev človeka naših dni. Do te ureditve skušajo najti pot ali s starimi sredstvi ali pa vsa taka krepko zavračajo in hočejo na podlagi novih idej in sredstev urediti in ustvariti nov svet. Da sta splošni socialni razkroj in beda potisnila v ospredje predvsem gospodarski problem — to je, ono poslednjo bazo, na kateri sta možna fizična rast in propast človeka, ki imata svoje posledice v celotnem življenjskem kompleksu —, ni čudno, če s količkaj jasnimi očmi motrimo življenje. Tudi slovenski človek se je poizkušal rešiti tega negotovega, skoro obupnega stanja in je to storil z večjo ali manjšo intenziteto, z večjo ali manjšo jasnostjo miselnih osnov. Vprašanje pa, ki ki si ga moramo tukaj staviti, se glasi: Kakšen je bil odgovor slovenske žene na vsa ta vprašanja, kakšna je bila njena misel o odrešitvi, kako je bilo z jasnostjo njenih izpovedi? Sleherni dobi v zgodovini človeštva je pripadla čisto določna, izrazita naloga, da izkleše in razvije neko stran človeškega osebnega življenja in tudi zakone sožitja. Morda se ne motimo, če domnevamo, da je naši dobi pripadla važna naloga, urediti medsebojno sožitje ljudi predvsem v oni smeri, ki vodi od podzavednega življenja mase k zavednemu življenju poedinca, in iz tega k nujno sledeči soodgovornosti za vse dogajanje. Zato je potrebno, poklicati slehernega poedinca in ga vzgojiti k sprejemljivosti za vse odtenke življenja, mu vliti zavest o važnosti slehernega člena za skupnost, mu vzbuditi čut odgovornosti proti sebi in proti soljudem. Tako tudi ni bil klic, ki je poklical ženo, obenem z masami mož iz zatišja javnega življenja, toliko

plod kake nove ideje ali zablode, temveč čisto nujna posledica naravnega razvoja človeške družbe v gospodarskem in kulturnem smislu. Dolžnost naših dni je, poklicati maso žena iz zatišja v javnost, jim naložiti vse one naloge, ki jih ima vsak posameznik: Poznati sebe, dolžnosti do lastne osebnosti, s tem v zvezi dolžnosti do soljudi, naroda, človeštva. S teh vidikov skušajmo gledati na sodobno kulturno-organizacijsko delo slovenske žene, na njeno časopisje — in si odgovoriti na vprašanja:

Kakšna je bila splošno-kulturna vzgoja, nje politična, nje etična vzgoja?

Kaj je bilo storjeno za njeno splošno, čim širšo izobrazbo, za njeno čim širšo orientacijo v zgodovinskih dobah in sodobnosti; kako je bilo vodenó njeno razmerje do lastnega naroda in njegove zgodovine in na podlagi tega zgrajena lastna sodba o stvareh, ki dajejo okvir in tvorijo bistvo javnega življenja?

Kako je bil vzbujan čut soodgovornosti za dogajanje v sodobni družbi in na kakšnih miselnih osnovah je temeljil? Kakšna je bila orientacija v ženskem vprašanju?

Danes večinoma ne govorimo o kakem etosu, vendar je jasnejša kot kdaj poprej zahteva po etosu dela, to je zavednega dela. Največji negativen pomen ima nedelavnost. Kako je bilo prikazano razmerje žene do dela, utrjevana nje samostojna življenjska zavest? Kakšno je bilo poznanje nalog, ki jih ima do naroda in človeštva, vprav radi svojih bistveno ženskih osnov?

Naj nam ti vidiki služijo za temelj, na katerem se hočemo bližati sodobnim ženskim listom: „Ženskemu svetu“, „Vigredi“, „Ženskemu listu“, „Ženi in domu“, „Gospodinjski pomočnici“. Ker „Ženski pokret“ ni slovenski list, prihaja za nas v poštev le toliko, kolikor izide semintja v njem kak slovenski članek.

Odgovor na naše vprašanje naj nam dá: Programatičen del in uvodnik uredništva, esejistični del, kritični del.

Ker je „Ženski svet“ najbolj razširjen list, se bavimo najprej z njim. List izhaja od leta 1923. do danes, in sicer od leta 1923. do 1927. v Trstu, od takrat pa v Ljubljani. Urednica mu je Pavla Hočevarjeva slej ko prej (krojni prilogi M. Martelančeva).

Uvodnik uredništva, s katerim je stopil „Ženski svet“ leta 1923. pred slovensko javnost, je zrcalo in odsev vsega miselnega življenja tega lista — najbrž tudi ne bo napačna trditev, da nosi v sebi konture njegovega obraza vse v leto 1931., čeprav je v Ljubljani nujno moral pospešiti svoj tempo. Dokaj težko je opredeliti miselne osnove te revije, ker so v

svojih osnutkih negotove in nejasne, o čemer priča pregled esejističnega dela, skoro popolno pomanjkanje kritičnega dela in pa uvodnik sam. — V začetku govori uredništvo o geografski legi naše zemlje, o grabežljivih tujcih in z njihovo pomočjo zagovarja našo zaostalost, tako tudi zaostalost žene. Takoj nato govori o ženah drugih narodov, ki so daleč pred nami in v istem trenutku zavrne marsikaj: sufražetke z odurnimi nastopi, pretirane tekmovalke na moških poljih, ki so za ženo neprikladna, boriteljice za nekatere hipermoderne reforme življenjskih oblik. Pač pa ji je hudo, ko vidimo drugorodne žene tako daleč pred seboj pri občekoristnem socialnem delu. Vzor so Čehinje. Končno, pravi, ne smemo izgubiti iz vidika političnih pravic žene; tovrstno delo pa je še daleč, ker je ženstvo nezrelo. Sirovi, nedostojni politični boji bi dobili še umazanejša oblike. Doma smo v preozkih in prežalostnih razmerah, da bi se mogle postaviti v vrsto svetovnih delavk. Pač pa bodi posvečeno naše delo blagostanju celokupnega človeštva, kar je končni smoter vsakemu socialnemu pokretu. Največje zlo je vojna. Ona je največji sovražnik žene. Zato je ženstvo v prvi vrsti poklicano, da začrta vsakemu svojemu delu one smernice, ki vodijo k zbližanju narodov in k popolni odpravi vojne.

Prvi in najjačji akcent nosi misel o *naših razmerah*, to je kratka oznaka za vse ono, kar pri nas ni v redu. Zelo nevarno je, če nosilec kake nove ideje, pokreta in gibanja zagovarja vse s temi razmerami in jih stavlja kot nekako usodno nujnost nad ljudi in se ne zaveda, da te razmere ustvarjajo prav ljudje sami in da nosijo tudi krivdo in odgovornost zanje in to predvsem javni delavci. Kakršni so oni, tako je v prerezu stanje kulture. Računati je pri delu v slovenski kulturni sferi gotovo vedno s tem, da smo pripadniki mladega naroda, to je takega, ki nima za seboj še tisočletnega življenja in kulturne tradicije, ki živi zavedno kulturno življenje šele od dobe reformacije in leži prava rast in razvoj pred njim. S temi dejstvi pa ne sovpadajo nikakor pojmi zaostalosti, nezrelosti in žalostnih razmer. Merilo za kulturne vrednote ni in nikdar ne more biti starost, ampak kvaliteta, prav tako, kot mladega človeka ne moremo meriti po letih starosti, ampak po tem, kakšna je kvaliteta njegove mladostnosti, kakšna intenziteta njegovega življenja. Pojav v življenju kakega naroda je sam na sebi pozitiven ali negativen, jasen ali nejasen, vreden ali nevreden, ne glede na starost njegove tradicije. Tega bi se moral zavedati sleherni, ki prevzema vodstvo kakršnega koli javnega dela. Jasno je, da je dolžnost in naloga sleherne kulturne institucije, voditi in vzgajati publiko za cilje, ki leže daleč pred njo in jih ta sama ne sluti, ne pa se lagodno *vdajati* njeni volji po lenobnosti, njeni

neaktivnosti. To je težka dolžnost slehernega kulturnega delavca, stati osamljen v boju s svojim časom za pravično in sveto stvar napredovanja in poglobljanja narodne prosvete. Sprejeti mora to borbo nase, brez ozira na svojo lastno udobnost in korist. Nezrelost mase ni zanj nikako merilo. Kulturne vrednote so druge kakor gospodarske, denarne, zato je n. pr. vprizarjanje šunda kljub polni blagajni nekulturen čin vsake gledališke uprave, in je vdajanje publiki vodstva kakega lista, ki hoče predstavljati nov pokret, novo miselnost, negativno. Tudi ni kulturna vrednost kake predstave odvisna od števila gledalcev, kakor ni število naročnikov nikdar merilo za objektivno vrednost lista. To dvojje, se zdi, sta glavni hibi, na katerih temelji miselnost „Ženskega sveta“. Sledi iz njiu nesigurnost in neodločnost, ki jo je opazati vseskozi, strah pred vsako odločno in jasno mislijo in izpovedjo na eni, pred vsakršno polemiko in bojem na drugi strani; dalje pa sledi iz tega nejasen odnos do slovenstva in slovenske kulture same. Zaradi tega list žene tudi kulturno ne more in ni mogel tako orientirati, kot bi bilo želeti.

Občekoristno socialno delo, blagostanje celokupnega človeštva, zbližanje narodov in popolna odprava vojne so cilji, ki si jih je list zastavil. Vse važnejše bi bilo, da bi uredništvo povedalo, kako naj bi se življenje žene uvrščalo v življenje ostalega sveta, kak je njegov odnos do ženskega gibanja v bistvu, ga opredelilo kulturno-zgodovinsko in gospodarsko. Vsega tega uredništvo ni storilo, pač pa je z grobim zamahom udarilo po vsem ženskem gibanju. Moderen ženski list bi ne smel pobirati časopisnih floskul, kot so sufražetke z odurnimi nastopi, pretirane tekmovalke na moških poljih, ki so za ženo neprikladna, boriteljice za nekatere hipermoderne reforme življenjskih oblik. S tem si je uredništvo samo izstavilo najslabše izpričevalo: pokazalo je, da nima pravega odnosa do onega svetovnega gibanja, ki je list sam poklicalo v življenje. Dolžnost uredništva bi bila, nastopiti proti izrazom in pojmovanjem take vrste in tolmačiti hotenje in prizadevanje dela onih žena. Povedati bi moralo, da je bil nastop „sufražetk“ nujno tako oster kot je bil, ker je žensko gibanje revolucionaren pokret, ki stremljeva za preosnovo družbe. Nujno je torej, da zadene tako gibanje na hud odpor družbe, ki se hoče ohraniti v svojih formah. Zato je tudi zapadna Evropa na žensko gibanje reagirala tako kot je in ne drugače — in so si žene vse, kar so dosegle, s težavo in muko priborile. — Če je ženi javno življenje sploh dostopno, če je enakopravna, tedaj ji morajo biti dostopna tudi vsa „moška polja“, dana ji mroa biti možnost udejstvovanja v vseh zadevah javnega življenja, in to v dvojnem smislu: da sodeluje z možmi in da njih delo korigira. (Govoriti o hipermodernih reformah je čudno, ker je

v tem lahko mišljeno vsako sodobno prizadevanje, urediti neurejeno življenje človeške družbe.)

Tu je iskati tudi vzroka, zakaj kljub dokajšnjemu prizadevanju delo v listu ni doseglo dvojnega: z obraza slovenske politične delavke list ni snel neprijaznega videza in ji je sam v strahu za svojo ženskost še vidneje podčrtal pečat odurnosti in pretiranosti, jo še bolj ponižal, obraz in prizadevanje slovenske kulturne delavke in pisateljice je še vedno klovnski in smešen za večji del naše inteligence kakor tudi njenih predstavnikov.

V glavnem je bil list urejevan takole: Obrazi in duše, Pesmi, Pripovedni spisi, Članki, Prigodni sestavki, Slovanske umetnice, Izvestja (Društvena in druga poročila), Po ženskem svetu, Materinstvo, Higijena, Gospodinjstvo, Kuhinja, Ročno delo, Iz naše skrinje, Književnost in umetnost, Vedenje, Razgovori, Razne misli in poslovice, Slike, Priloga.

Če si hočemo ogledati list iz gori navedenih vidikov, prihajajo za nas v poštev naslednja poglavja: Obrazi in duše, Članki, Slovanske umetnice, med Izvestji: Društvena in druga poročila, Književnost in umetnost.

Za splošno, čim širšo izobrazbo žene ni bilo storjeno toliko, kakor bi bilo želeli. Vzrok za to je predvsem ta, da delo ni bilo sistematično, ampak le prilično, slučajno. Široko razglednih kulturno-zgodovinskih esejev manjka, če je slučaj nanesel, je našel kak odmev iz sveta svoj kotic v listu, prav tako je z domačimi problemi. Jasne in odločne sodbe o stvareh ostalega sveta in domovine list ni zastopal. Iniciativa bi morala nujno izhajati iz uredništva; če bi resnično ne bilo odmeva nanjo, bi moralo uredništvo sámo to vrzel zamašiti. Edino sistematični del revije, Obrazi in duše, Slovanske umetnice, je prav zaradi tega skoro edini rodil resnično pozitiven uspeh.¹ — Opaziti pa je dalje skoro na vseh področjih diletantizem, ki je kriv, da žensko delo v resnih kulturnih krogih na Slovenskem ni in ne more biti tako upoštevano kot drugod, na drugi strani pa dvoreznost, koketiranje z izobraženo in neizobraženo ženo, želja po kulturni reprezentanci in pa po široki poljudnosti. Morda je tak nejasen, dvojen obraz ženskega dela bil nujen prehod, vsekakor, se zdi, je mentaliteta vodilnih ženâ, ki je list rodila, vseskozi sorodna takim gledanjem. Delo, ki je bilo izvršeno pod avspicijami Hočevarjeve in Govekarjeve, je bilo prav gotovo često koristno, predvsem je morda vendarle organiziralo slovensko ženo vsaj v nekem smislu; vendar je nedvomno često zaviralo. Ročno delo, Kuhinja, Higijena, Književnost in umetnost ne sodijo v isto malho, in naj so to tisočkrat potrebne in

¹ Opozoril je na pozitivno delo ženâ vseh narodov in s tem pripomogel ženskemu gibanju do moralnega, trdnega ozadja tudi pri nas.

koristne stvari; prav tako je profil kulturne delavke izmaličen, če se bavi enkrat s Tolstim, organizacijo ženâ, piše drugič članek „Kako privržem moža trajno na dom“, in se dalje ukvarja z govejim mesom in kuhinjo. Tudi oni, ki piše o gospodinjskih zadevah na mestu, kamor spadajo, mora nujno imeti tudi za to, kot za vsako stvar, kvalifikacijo. Danes je pri nas življenje že toliko diferencirano, da je to mogoče — in dolžnost uredništva je, da za to skrbi. — Tu ne gre za golo formalno naobrazbo, ki jo je mogoče dokazati s papirji, gre za osebno delo človekovo. Formalna izobrazba mu nudi snov na preglednejši, lažje dostopni način in nič več. Če je *diferenciacija* kriterij za kulturno razgibanost, potem je slovenska žena, ne po lastni krivdi, temveč po krivdi onih, ki jo vodijo, revna in zaostala.

Drugo vprašanje, o politični vzgoji slovenske žene, se nekoliko nanaša na prvo. Kot tam, tudi tu ni sistematičnega načrta, vsa stvar visi v zraku. Največja pažnja je posvečena poročilom in organizacijskim vprašanjem. Z začudenjem se pa človek tukaj ustavi in vpraša: Kako je mogoče, da je sodelovanje L. Štebijeve tako skromno, ko vendar vsi vemo, da je njena aktivnost neprimerno večja, da celo zadošča za urejanje beograjskega „Ženskega pokreta“? To je pojav, ki bi si ga bilo treba ogledati bližje in ki spominja na marsikaj iz slovenske kulturne preteklosti. Morda je kos Vrazovega problema pri nas resnično pomanjkanje osebnega junaštva, vendar so tu tudi vzroki, ki vsaj gospodarsko, če ne moralno, silijo naše ljudi iz domovine. V zadnjem času je v listu vidno delo Angele Vodetove, ki se je posvetila v listu marsikakemu vprašanju. Ker pa list sam nima svetovnonazorskega ozadja, tudi politično ni opredeljen. To je morda v nekaterih dneh dobro, ker list sam tako nikakor ni izpostavljen različnim temperaturnim izpremembam, toda vprašanje je, če ta odkupnina za tako veliko stvar ni daleko premajhna. Danes je prav gotovo nujna orientacija, brez te človek skoro ni mogoč; opredeljenost v stvareh javnega življenja je neizbežna dolžnost slehernega človeka, ki zavedno živi. V poštenem političnem svetu pa je jasen svetovni nazor temelj za vsakršno delo. Zato bi list ženi, ki jo želi vzgajati, nujno moral nuditi *načelno jasnost*. Kritični del je tako neznat, siromašen in naravnost skoro izključno poročevalski, da bolj ko vse drugo naravnost kriči v svet svojo revščino.

Ker pojmi o življenju žene same niso jasni, tudi ni mogoče, da bi list izoblikoval sliko ženinega etičnega življenja. Poudarjal je sicer vedno znova materinstvo, toda pozabiti ne smemo, da z zelo običajnimi frazami. Materinstvo je *naravna pravica in izpopolnjevanje* vsake žene, zato ženam samim pač ni potrebno peti hvalnic materinski ljubezni.

To so stvari, ki morajo živeti same ob sebi, brez takih uradnih pozivov. Ali pa je problem drugačen? Je izumrlo to najprirodnejše čustvo in ga je treba nadomestiti na umeten način? — Vse važnejše bi bilo, da bi bilo uredništvo pokazalo na muke onih mater, za katere pomenja rojstvo otroka skoro zločin nad njim, ker ga pahne v gmotno in moralno bedo in pomanjkanje; naj bi povzdignilo svoj glas za one matere, ki jim materinstvo prinaša preganjanje in zasmehovanje. Nujnejše kot poudarjanje materinstva na tak način bi bilo, poudariti socialni in gospodarski položaj mater in klicati po takšni reformi družbe, ki bo sleherni ženi omogočila roditi in vzgajati telesno in duševno zdrav rod in ki bo nudila možnost, poleg tega posvetiti se onemu delu, v katerem išče bistva in smisla svojemu življenju.

Vsak človek je enkrat en pojav, enkrat toliko, kolikor je člen one dolge verige, ki vodi iz tisočletja v tisočletja, člen, ki so prav takega rodile komponente, ki so se le enkrat v njem sešle. Zato ima svoje lastnosti in sposobnosti. Svoje sposobnosti razviti in jih pomnožiti do zadnje meje možnosti, pa je poslednja in največja naloga slehernega človeka. Razviti in uveljaviti pa more te svoje lastnosti edino in samo v preizkušnji dela. Posvetiti svoje energije najintimnejšemu, najosebnnejšemu cilju, svojemu *življenjskemu delu*, in ga podrediti skupnemu blagru človeštva, je prva in zadnja dolžnost slehernega človeka, torej tudi žene.

Te besede so bile skromen poskus, pokazati na dvoje: na hibe ženskega javnega dela pri nas v tem krogu, na drugi strani pa, opozoriti na možnosti njih odstranitve: resnična *jasnost* o tem, kam je voditi ženo, in pa *sistematično* delo za ta cilj, ki naj ga pa vrše ljudje, ki so v svoji stroki resnično doma.

OBZORNIK

G O V O R O

Ob trinajsti obletnici smrti Ivana Cankarja pred predstavo „Kralja na Betajnovi“ v Narodnem gledališču.

Te besede so namenjene tej uri in temule večeru. Jutri bo poteklo trinajst let, kar je umrl avtor „Kralja na Betajnovi“, danes tri dni bo poteklo trinajst let, kar je bil Ivan Cankar pokopan.

Kaj se to pravi: biti pokopan? Ljudje na svetu najbrž samo zato tako mirne duše lahko prenesemo vsak pogreb, ker že zdavnaj dobro vemo, kako malo od človeka lahko umre. Nobena misel, ki se je kdaj rodila, nobena ljubezen, ki je kdaj gorela med nami, ne more nikoli tako daleč ugasniti in razpasti, da ne bi tisoč večnih znamenj ostalo po nji. Mi vsi se skozi te težke, pod samim črnim obupom in železnimi pezami skrušene dni prebijamo še zato, torej lahko pač samo zavoljo vsega, za kar se je človek na tej zemlji že tisoč

nomskih problemih, na razmišljanjih o pravični ureditvi socialnega življenja, o razvoju in boju socialnih razredov med seboj, polaga temelje bodoči družbi in išče rešilnih poti bodočemu življenju. Obe stremljenji sta važni: v znanost usmerjena psihoanaliza z osrednjim problemom o ljubezni in njenih duševnih učinkih in v socialno problematiko obrnjeni marksizem, z razmišljanjem o kruhu in skupnem življenju. Obe gibanji, ki sta načeli premnogo zelo važnih problemov, bosta razjasnili in rešili marsikatero pereče duševno in socialno vprašanje, toda obe vedi, obe življenjski smeri ne povesta tiste poslednje besede, tiste končne rešilne misli, ne razmišljata o poslednjem cilju vsega življenja, o katerem skuša v nekem smislu govoriti resnična in velika umetnost.“

(Konec prihodnjič.)

SODOBNI SLOVENSKI ŽENSKI LISTI

M I L E N A M O H O R I Č E V A

(Nadaljevanje.)

Naslednji list, s katerim se nam je baviti, je „*Vigred*“. 1—7 letnik ima podnaslov: Dekliški list, osmi in naslednji: Ženski list. Pričel je izhajati julija-avgusta leta 1923., nekaj časa za „Ženskim svetom“. Takoj na prvih straneh lista je pazljivemu opazovalcu mogoče zaslediti točne miselne osnove tega lista, obenem tudi do potankosti jasno organizacijo. List je izdajala Slovenska orliška zveza, sedaj pa ga izdaja konzorcij „*Vigredi*“. Odgovorne urednice so listu bile: 1. do 3. letniku Cilka Krekova, 4. in 5. Zvona Primčeva, 6. Pavla Meliharjeva, od tedaj Zora Požnelova. Dasi je katoliška akcija poznejšega izvora in je Slovenska orliška zveza pristopila k nji leta 1929., je vendarle vse miselno in organizacijsko ogrodje najjasneje izraženo v programu in v organizacijskem načrtu te akcije, ki je izšel v Škofijskem listu 10. junija 1929., in ga je tudi „*Vigred*“ povzela. V glavnem vsebuje tole: „Katoliška akcija je sodelovanje vernikov v poslanstvu cerkve za krepitev, širjenje, udejstvovanje in obrambo katoliških načel v zasebnem, družinskem in socialnem življenju.“ Namen: Lajiki naj se zopet zavedo svoje odgovornosti za Kraljestvo božje na svetu in se kot živi udje katoliške cerkve udeležujejo v javnem življenju, in dalje: Vselej in v vseh časih je katoliška cerkev priznavala žensko delo. Ako to stori tudi zdaj v času, ko ženstvo nima enakopravnosti v javnosti, je pač dokaz, da je Cerkev najboljša čuvarica ženskih pravic in najuvidevnejša pospeševaljica ženskega gibanja. Samo v Katoliški cerkvi je rešitev ženskega vprašanja.

Takoj je jasno sledeče:

1.) Da imamo opraviti z idealističnim svetovnim nazorom katoliškega koncepta.

2.) Da je ta nazor last skoraj dvatisočletne organizacije ljudi, ki ni razpredena le med duhovništvom, ampak sega v prav vse družabne sloje lajikov.

3.) Čisto jasen namen vodstva, ohraniti si mase ljudstva. Katoliška akcija je izraz zavesti, da je treba maso, lajike, pritegniti v aktivno delo, ker je med njo zavladalo mrtvilo, indiferentnost.

4.) Človek, ki pregleduje in prerešeta „Vigred“, si mora biti na jasnem o tem, da ima opraviti z vzorno organizacijo, z jasno opredeljenim stališčem, nasproti kateremu lahko zavzame le dvoje čisto jasnih stališč: na vsej črti priznavalno ali pa odklonilno na podlagi prav tako jasnega, točnega drugega nazora; načeti more s tehtnostjo in temeljitostjo argumentov borbo proti temu nazoru za uveljavljanje svojega boljšega, pravilnejšega, resničnejšega, bolj živega in bolj življenjskega nazora.

Naša današnja naloga je, pokazati, kako je bil nazor prikazovan v listu, kako je bil organiziran, kakšna je bila duhovna višina in kakšna slednjič opredelitev ženskega vprašanja in gibanja ter le nakazati osvetlitev nekaterih stvari z obratne strani.

Ideološko je označil stališče lista že prvi članek „Vigredi na pot“, ki ga je napisala Minka Žirovnikova. Organizacija brez glasila je družina brez ognjišča. „Vigred“ bodi glasilo orliške organizacije, oznanja naj plemenite ideale, ki jih nudi sveta vera, v nasprotju z ideali, ki niso plemeniti, za katere pa nešteto ljudi žrtvuje vse, da bi jih dosegli — to so svoboda, neodvisnost od božjih in cerkvenih zapovedi. List hoče izobrazovati slovenska dekleta vsestransko, nuditi jim vsega, kar bodo potrebovale bodoče matere in gospodinje. Cilj vzgojnega „Vigredinega“ dela bodi kultura srca, borba za večno resnico in ljubezen, za vero, ki je vrec, pot k poštenju, opora v težkih dneh.

Posrečeno je naslednji članek pokazal na sv. Ivano, zaščitnico orliške organizacije. S tem je pokazal na viteštvo dejanja in s tem dobro pogodil čuvstvenost svojih čitateljic. Pozval jih je k takemu viteštvu, ki naj izvira iz ljubezni do Boga in ljubezni do slovenske domovine, ki je prva nikakor ne izključuje. V vprašanju slovenstva je list vedno odločno stal na slovenskem stališču. V osnovi je misel o slovenstvu tale: Dolžnost slehernemu človeku je, razvijati vse svoje sile, kakor mu jih je Bog položil v zibel. Gojil je list zavest slovanske pripadnosti, često opozarjal na Rusijo, seveda na tak način: Če hočemo torej boljše čase, ne nehajmo Bogu sile delati z molitvijo. Zlasti ga prosimo, da se usmili

nesrečne Rusije, da stre brezbožni boljševiški materializem, da zopet zavlada križ nad Rusijo in da se, če je božja volja, ta sorodni, bratski slovanski narod zavzame za naš bedni narod.

Tajiti ni mogoče, da je koncept nazora o narodnostnem vprašanju, ki temelji na vesti in sličnih stvareh, danes slej ko prej kar preveč naiven. Problem zatiranih in malih narodov je predvsem gospodarski in političen. Gospodarsko življenje je treba organizirati tako, da eksploatacija kateregakoli naroda, tudi najbolj neciviliziranega, analfabetskega, *ne bo mogoča*. Utrditi je treba zavest človeške skupnosti vseh narodov sveta. Da take „reševalne“ metode Rusije zvene več ko bornirano, ni treba poudarjati.

„Vigredi“ je namen, izobraževati in vzgajati naša slovenska dekleta, naše ženstvo, nuditi jim strokovno in specifično žensko izobrazbo, dalje nuditi načelno izobrazbo, ki so ji podlaga „naša večno veljavna katoliška načela. S temi na čelu stojimo in pademo“. Delo je torej razdeljeno na: 1.) izobrazbo in vzgojo; 2.) zabavo, kratkočasje; 3.) načelno izobrazbo.

S tem je listu začrtano točno področje, začrtane pa so mu tudi meje, ki mu silno zožujejo prostor; in če pristavimo, da je list glasilo organizacije, v kateri prevladuje malomeščanski element, je s tem profil lista označen.

Ker je, kakor bomo videli, stališče lista nasproti ženskemu gibanju točno opredeljeno v konservativnem smislu, je bilo skrbljeno predvsem za izobrazbo bodočih mater in gospodinj. Zato je bila posvečena pozornost gospodinjskim vprašanjem (Rožni dom in Vigrednica — gospodinja); razpravljal je list o važnosti gospodinjskih šol (Minka Šušnikova), o zdravstvenih vprašanjih (dr. Malka Šimčeva, dr. Justin), o higijeni v domu (A. Justinova). Opozarjal je tudi vedno na dobrodelnost. Naloge katoliške žene v naših dneh so: dobrodelnost, ohranitev krščanske družine, svetost družine in temeljita krščanska vzgoja otrok. Vsekakor pa je bil v listu storjen tudi poskus estetske naobrazbe čitateljic v člankih o umetnostnih vprašanjih; tudi v rubriki „Od srca do srca“ je najti take poskuse; dalje pa je list prinašal tudi zgodovinske preglede, predvsem iz slikarstva, načel vprašanje žene in kulturnega napredka javnosti. V letniku 1931. je po zgledu „Ženskega sveta“ jel prinašati profile žena — kulturnih delavk, predvsem takih, ki so blizu katoliškim nazorom.

Če se ozremo sedaj k naslednji nalogi, ki si jo je list zastavil, vzgoji, jo bomo često težko ločili od poslednje — nuditi svojim naročnicam načelno izobrazbo. List je prinašal vrsto člankov o temperamentih, poudarjal je vedno znova, da je dolžnost posameznika, oblikovati svoj značaj,

to se pravi, to, kar ima, stopnjevati in utrditi svojo voljo (telovadba — duhovadba), iskati notranjega ravnovesja, postati harmonična osebnost, v čistem soglasju s seboj, s človeštvom in Bogom. Zavest, da v notranjosti črpamo iz večnih božjih virov, ki izvirajo v Bogu in se izlivajo zopet vanj, bodi temeljni znak našega življenja. Prava sreča pride zopet med ljudi, ako ji zvesta ljubezen pripravi pot. Vse to delo pa pričakuje in zahteva srčne vzgoje naših mladenk. Ob koncu teh delnih ciljev stoji večni cilj. Nikoli se ne smemo izdajati za boljše kakor smo. Nikdar varati, nego resnično koristiti. Nikoli mamiti, nego svetiti z resničnimi in globokimi vplivi, ki nikoli niso preračunjeni na vnanjost. — O branju in o knjigah je list zastopal naslednje mnenje: „Preobilno in čezmerno uživanje lepote, ki jo obsegajo leposlovna dela, v mladem dekletu zelo ovira vzgojo volje. Če poudarjaš, da iščeš lepote za svojo umetniško vzgojo, ti rečem, da jo išči rajši zunaj v naravi, ker jo boš ondi našla v docela pristni in nepokvarjeni obliki. Najboljše je komaj dovolj dobro.“ — Omeniti je na tem mestu kritični del, ki sicer potrjuje vse zgorajšnje ugotovitve o listu, a tudi še jasneje kakor pričujoča izjava kaže vso strahotno ožino, ki je nujna posledica takšne mentalitete. Govoriti o kritičnem delu ni mogoče, vse to je poročevalstvo, ki se omejuje zgolj na publikacije katoliških podjetij pri nas in pa obenem stalno opozarja na publikacije nemške založbe Herder (ki je seveda tudi katoliška). Poročal pa je list stalno o univerzi v Ljubljani, utemeljeval nje upravičenost in zahteval zanjo vse možnosti rasti, prav tako o Narodni galeriji in bodoči Akademiji znanosti in umetnosti, kar je gotovo važno.

Za „Zabavo in kratkočasje“ sta skrbeli pesem in proza — govoriti posebej o literaturi „Vigredi“, ne spada v okvir našega delokroga. Omenjeno bodi le, da kakih umetniških vrednot, kakor v drugih ženskih listih, ki imajo vsi drugačne cilje in naloge, tudi tukaj ni pogosto najti.

Za načelno izobrazbo svojih naročnic je list pač mnogo storil. Ideološko ogrodje je listu izdelal O. F. M. dr. Tominec, ki je sploh, lahko rečemo, glavni ideolog tega kroga; pomagala mu je pri tem delu Anica Lebarjeva, kesneje dr. Fr. Jaklič in vrsta drugih.

Koncept slovenskega katoliškega ženskega gibanja je prav tako konservativen, kakor je konservativno stališče vsega konfesionalno opredeljenega ženstva po svetu. „Vigred“ je *zavedna* glasnica tega katoliškega ženskega gibanja: „Zdi se mi, da je ž njo naše ženstvo prišlo do budnice in samostojnega ideala *katoliške* žene. — Vse telesne in duševne zmožnosti pa vodijo ženo v njeno pravo področje k stanici državnega organizma, v družino. Glavni znak ženske osebnosti je njeno na znotraj obrnjeno delo: zmaga nad samoljubjem in častihlepjem, pomirjenje strasti

— notranji mir. Ko si je v tišini svoje notranjosti zagotovila zmago nad sebičnostjo, si je izvolila žrtev za svoj poklic. — Največja socialna delavka je tista žena, ki sploh socialno ne dela. Vse vaše delo je samo poslanstvo krščanskega življenja v *družini*, poslanstvo ljubezni in poslanstvo žrtve. *Borba za naše pravice bodi predvsem ta, da se bo naše tiho, skromno delo v družini spoštovalo in častilo kot enakovreden ženski poklic.* Naše poslanstvo je: ustvarjene smo za materinstvo. Ono idealno materinstvo, ki hrani v sebi vse, kar more ozdraviti rane današnjega sveta, ki so tako globoke radi mnogih zablod. — Glej, slovensko dekle, dvojna pot vodi k nevenljivi slavi; pot junaškega, žrtev polnega vnanejšega dela za Boga in višje vzore, pa tudi pot tihih, svetu prikritih žrtev, svet odpovedi. — Torej: katoliško žensko gibanje jasno izpoveduje alternativo: *ali materinstvo ali poklic* (delo za Boga in „višje vzore“, samostansko, ali kako drugo poklicno delo). Stališče, ki ga je papež zavzel h katoliškemu ženskemu gibanju, je sledeče: V ženskem gibanju vidi zgodovinsko poslanstvo žene, saj je katoliške ženske organizacije uvrstil kot sestavni in bistveni del katoliške akcije in s tem v prav cerkveni delokrog — one so del lajičnega apostolata. — In dejansko mora katoliška žena tako urejeni in delujoči katoliški akciji nuditi vse svoje delovanje in prav v tem delu v sedanjih tako žalostnih družabnih in družinskih prilikah najti svoje od Previdnosti ji določeno zvanje. Katoliško ženstvo vsega sveta se mora strniti v enotnem delu za skupno dobro stvar. „Da pa ohrani Vaša unija pravi katoliški značaj in svojo soglasnost s sveto stolico, je potrebno, da nobena pri Vas včlanjenih ženskih organizacij *ni* včlanjena v nevtralnih ženskih organizacijah.“ Peti internacionalni kongres lige je sklenil: V soglasju z *navodili cerkve* so katoliške lige proti vsaki obliki interkonfesionalizma in *proti* vsakemu sodelovanju z nevtralnimi zvezami. Vaša unija ne more sprejeti v svoje članstvo nobene ženske organizacije, ki je včlanjena v nevtralnih zvezah. (Zato je razumljivo, zakaj pri nas, kjer bi Krščanska ženska zveza — ker je prav za prav edina res organizirana ženska zveza — lahko imela vodilno vlogo, radi discipline v Ženskem savezu ne sodeluje aktivno.)

Vprašanje zakona je v listu načel dr. Breclj. Naravno torišče ženskega delovanja, ki je in ostane družina, pa je čimdalje bolj zanemarejeno in zapuščeno. Trpi vsa družba, najbolj pa žene, ki počasi lezejo v suženjstvo gmotne in npravne pokvarjenosti. Vedeti je treba, da je bilo ženstvo vso dobo poganstva v popolni odvisnosti in da ga je iz bednega suženjskega stanja povzdignilo krščanstvo. S krščanstvom prospeva ženstvo, brez krščanstva propada. Ljudje so podvrženi naravnim zakonom,

so spolna bitja. Mož je močnejši, pri njem prevladuje razum, žena trpežnejša, pri njej prevladuje čustvo. Vprašanje, kdo je popolnejši, je smešno, ker sta vsak zase popolna, za posebne življenjske namene usposobljena. Stavlja zopet za to pojmovanje tipično nasprotje: pridobitni poklic — naravni poklic (družica, mati, odgojiteljica, gospodinja) in konstatira, da pridobitni poklic ne prinaša ženi zadovoljstva. Ker pa žena ne ve, kako se bo še obrnilo njeno življenje, naj se za vsak primer pripravi za samostojno življenje. O zakonu, žrtvi in svobodni ali prosti ljubezni je izpregovorila tudi gospa Selma: „Kdor stopi v zakon, prevzame dolžnost za pomnoževanje naraščaja v človeški družbi.“ To je ravno *visoki smoter nizkotnega nagona*, to je končni cilj medsebojnega hrepenenja moža in žene, čeprav se sama tega ne zavedata; to je tudi posvečenje njune čutne ljubezni, če jo gojita po božji volji. Res je, da se življenje lahko razmnožuje tudi izven zakona, toda to je *tatvina*, ker ni v skladu z božjo voljo, ker ne ustreza sreči otrok in človeško dostojanstvo ponižuje. Človek namreč ni žival brez volje, ki se slepo klanja naravi, človek je moralna osebnost, ki je odgovorna za svoja dejanja. „Prosta ljubezen“, kakor jo povzdigujejo moderni zaščitniki nemoralnosti, pa v resnici ni prosta, zlasti ne v svojih posledicah: maščuje se bridko na otrocih, še bridkeje pa na ženi sami, ki jo pahne v suženjstvo. — Česa vsega si ne obeta mlada žena od moža, ki si ga je izvolila! V svoji slabosti se čuti tako močno, v svojem uboštvu tako bogato, v nemirnem življenju tako varno. Sledi primer Kristusa in cerkve. Zakrament je neločljiv. (Morda bi bilo uspešnejše, vzgajati močne žene, ki bi ne bile slabe, uboge in ne bi iskale za svojo slabost varnega zavetja?) V članku „Velik greh naše dobe“ se bavi O. S. z regulacijo rojstev in prihaja do naslednjih trditev: „Nobena stiska ne more biti tako huda, noben dobiček tako velik, da bi bila zaradi tega upravičena taka kršitev naravne, božje npravne postave. Treba bi bilo ljudem tudi več vere, zlasti v posmrtnost, in več zaupanja v božjo Previdnost, *da bi znali bolje nositi križe* tega življenja. Pod nobenim pogojem gospodarsko pomanjkanje ne more biti razlog, da se vzame življenje nedolžnemu otročiču.“ Glede na Slovence se izprašuje: „Ali hočejo število našega malega naroda še bolj zmanjšati? Ga izbrisati iz obličja zemlje?“

Glede na žensko volilno pravico je list leta 1926. zastopal tole mnenje: „Naš list je daleč od vsake politične arene in ne more biti glasnik nikakih političnih stremljenj ženstva. Ni nasprotnik ženske volilne pravice, o ne, prav privoščil jo bo vsem ‚Vigrednicam‘, kadar jo bodo dobile, toda v boj zanjo ne more ž njimi, ker si je postavil drugačno nalogo. S svojim tihim, notranjim delom pa upa ‚Vigred‘ kaj pri-

pomoči k temu, da bodo slovenske žene znale poleg drugih reči tudi — če bo treba — volilno kroglico prav vzeti v roke. Saj gotovo veste, da sama volilna pravica še ni nič, ako ni temeljne vzgoje in izobrazbe. ‚Vigred‘ se je torej lotila težkega dela: polagati temelje, in če bodo ti dobri, naj le zida nanje življenje svojo stavbo, ne bomo se bali zanjo. V tem smislu naj pa naše delo nadaljujejo drugi faktorji.“ — Leta 1929. pa se je za žensko volilno pravico odločno zavzel članek: „Žena in državno politično življenje“ (razmišljanje ob 10letnici svobodne države). — List je posvečal pozornost tudi domu služkinj v Ljubljani, karitativnemu delu, končno modi, kjer poziva katoliške žene in dekleta v boj proti nespodobni pohujšljivi modi. (V listu je najti celo recept za obleko, ki ni pohujšljiva, potrjeno od višjih oblastev.)

List je dalje stremel za tem, sistematično odgovarjati vsakemu poskusu uveljavljanja kake nasprotne ideologije in je z veliko pazljivostjo sledil najraznovrstnejšim izvajanjem. Pozival je k spoštovanju duhovskega stanu in je tožil, da je duh časa sovražen vsaki avtoriteti. V „večernih“ razgovorih „pri gospe Eli“, ki so si nadel dramatično obliko (napisal jih je ideolog lista dr. R. P. Tominec), polemizira tu z „Ženskim svetom“, „Ženskim pokretom“ in drugimi ter razpravlja o aktualnih vprašanjih. Na zahtevo po svobodnem iskanju in lastni priporitvi nazora o življenju kaže na vrsto ljudi, ki so večne postave in večne resnice že dognali in zavrača sleherno svobodno iskanje postav in resnic brez patronance sicer častitljivih ali le starih očakov filozofov, ki vprašanj sodobnega življenja *niso mogli* reševati, ker jih ni bilo. Opozarja na večnostne oblike družabnega življenja, v skladu s svojim idealističnim nazorom, ki priznava statičnost. Ugovarjati je mogoče z ugotovitvijo principa dinamičnosti, po katerem so torej vse družabne oblike — človek sam, rodbina, družba — podvržene razvoju in izpremembam. Z beograjskim „Ženskim pokretom“ polemizira takole: „Prosta ljubezen pomeni: žena, poročena ali neomožena, naj bi imela prosto pot v svoji ljubezni. Toda ne morda trajno, ampak bi smela menjati, kadar bi se je zdelo, da sedanja ljubezen ni več zanjo.“ Ljubezen namreč ne sme biti samo čutna, iskati samo užitka, ne sme pričakovati vedne harmonije, ampak mora biti pripravljena na velike in težke žrtve. Kam pa pride potem družina, kam otroci, če bodi ljubezen prosta? Dalje zanimivo in važno priznanje: „Sreča in ljubezen in mir slehrne, tudi najuglednejših družin, temelji na odpovedi in žrtvah.“ Sklep: Zahteve po taki prostosti žene so nevzdržne in zanjo nesreča, za družino, za narod pa naravnost poguba. — Prihodnjič postavlja naslednjo formulacijo: „Marx, Engels in drugi so pač s svojimi nauki delavstvo in množico

razgibali, toda vse te zahteve, ki jih oni stavijo, pozna že evangelij. In če bi ljudje evangelij izpolnjevali, bi teh zahtev ne bilo treba.“ (Ta trditev, ki jo je O. M. dr. Tominec postavil, je neresnična. Marx je podal rešitev vprašanj, ki so se v tej in takšni obliki pojavili edino in le v sodobni kapitalistični družbi in jih evangeliji niso mogli poznati. Pridiga na gori se teh problemov ni mogla dotekniti, ker jih ni bilo. Katoliška cerkev je bila hrbtenica in temelj družabnega reda vsaj v Srednji Evropi, in je imela v državi in javnem mnenju do nedavna *odločujoč* vpliv. Kako je mogoče, da so rezultati tega vpliva takšni? Kako je mogoče, da jih ne zna ozdraviti, da ne zna pokazati novih potov, ampak se ozira nazaj in kaže na družbo preteklosti?)

Opozoriti bi bilo tu še na vzorno organizacijo, ki je je deležno katoliško ženstvo pri nas in drugod in ki bi mogla služiti za vzor marsikateri organizaciji. Centralna organizacija, ki je izdajala list, je bila Slovenska orliška zveza (podzveza), ki je združevala vse pokrajinske orliške krožke, kateri so prirejali stalne dekliške sestanke s predavanji. Za ta predavanja je skrbela centrala, izdajala je posebno publikacijo „Predavanja“ o raznih stvareh, da bi posamezni krožki radi predavateljic nikdar ne zašli v zadrego. Skrbela je centrala za vsakoletne skupne prireditve, dekliške tabore, udeležitve večjih katoliških prireditev: katoliškega shoda, orlovskega zleta itd. O nalogah dekliške organizacije je govorila Minka Žirovnikova na dekliškem dnevu v Mariboru leta 1924. Verska obnova je prva potrebna, iz verske obnove bo sama po sebi izvirala obnova na vseh poljih. Ali pa ima svet pričakovati obnove res tudi, obnove iz naših vrst, iz vrst slabotnih, nebogljenih žensk? Ima jo pričakovati in to brez najmanjše dvojbe. „Dajte mi dobrih mater in prevrnil bom ž njimi svet!“ (Pij X.) Kako bomo imeli dobre matere, vzorne vzgojiteljice, če nimamo resnih, zavednih deklet, ki bi imela smisel za resno in globoko pojmovanje ženskega življenjskega poklica, ki je po Stvarnikovi volji predvsem ta, da je žena mati in vzgojiteljica človeštva. Pogrešena je vsaka dekliška in ženska organizacija, katera pozablja poudarjati in gojiti v članicah ta smisel. Gojiti narodno zavest, izobrazbo, telesno kulturo, sestrstvo, so nadaljnje naloge te organizacije. Poleg orliške zveze so *Marijine družbe* žarišče vsega organiziranega dekliškega življenja, pokrajinske *Dekliške zveze*. Dalje *dekliški*, *ženski* odseki prosvetnih društev. Vse pa združuje Slovenska krščanska zveza, ki ima sedem odsekov: dobrodelni, gospodarski, npravstveni, prosvetni, veselični, reprezentančni in žensko-pravni odsek. „Vigred“ je informirala o dogodkih po ženskem svetu doma in drugod, poročala o ženskih časopisih, vsako leto je bila anketa o „Vigredi“, kjer so bile izražene želje

glede lista. Predvsem pa je gojila zavest pripadnosti k „Internacionalni uniji katoliških ženskih lig“, ki je bila ustanovljena 10. aprila 1920. in je leta 1925. štela že 50 organizacij iz 25 držav. Včlanjena je v njej centralna organizacija „Slovenska krščanska ženska zveza“, ki se stalno udeležuje kongresov. Da ta internacionalna organizacija ne drži križem rok in da prav dobro pozna svoje naloge, pričata že kongresa v Rimu in Baslu. Rimski kongres se je delil na: 1.) zborovanje ženske mladine; 2.) zborovanje ženske unije; 3.) zborovanje Družbe za varstvo deklet s programom: življenje in čuvstvovanje s cerkvijo, dvig morale v družini. Razpravljal je končno tudi o dostojnosti mode. (Morda bi bilo bolje razpravljati o dostojnosti ljudi, tudi če ne bi hodili oblečeni po svetu!) Papež sam je sprejel vse kongresistinke. Govoril je o pomenu ženskega gibanja. Žene so sodelavke in pomočnice cerkve. — Kongres v Baslu (l. 1931.) je imel namen: ohranitev, obramba in razširjenje vere. Področje komisij je bilo sledeče: Družina: žena, mati, gospodinja. Pouk, vzgoja, šolska vprašanja. Intelktualno delo. Industrijsko delo. Varstvo žena. Higijena s socialnega in moralnega vidika. Žena v javnem življenju. Delovni program: Verska in liturgična vzgoja. Šolska vprašanja. Organizacija mladine. Žena na deželi. Delavka. Akademičarka. Boj zoper nemoralnost. Državljanška vzgoja žene.

Če h koncu pregledamo delo „Vigredi“, nam preostane še naloga, da si na kratko zastavimo nekoliko vprašanj. Ali ni ta stalni klic po obnovi zavest odmiranja? Ali je to dvatisočletno naziranje, ki je obvladovalo Evropo, sposobno, ozdraviti jo samo iz sebe? Kako je mogoče, da „večnoveljavne“ postave rodijo take uspehe, kakršno je naše današnje življenje? In kakšen je bil efekt ženske vzgoje? Žena je postala možu objekt, njen edini interes je bil poleg egoističnih, čisto materialnih skrbi zase in za družino, ugajati možu, vzbujati njegove seksualne energije. Nove predstave o ženi so druge. Žena ni slabotna, ni uboga, ne išče zaščite in zavetja. Ona je sama sebi zaščita in zavetje, odloča o sebi in svojih otrocih, nje interesi so interesi vse človeške družbe. Njena naloga ni, spravljati na svet kakršnokoli število otrok, kakor bi se slučajno rodili, „kakor jih Bog dá“, njeno materinstvo je zavest odgovornosti, da je svojemu otroku dolžna najboljšo telesno in duhovno vzgojo, njeno materinstvo je zaželeno, radostno in veselo, je do konca premišljeno. Ona je tovarišica v delu in življenju; ni rastlina, ki potrebuje opore. Govoriti o ženskem „suženjstvu“ je v tem primeru nič manj kot neokusno. Končni cilj modernega zakona ni požlahtnitev podzvestnega nizkotnega nagona. Nagon modernemu človeku ni nizkoten, ta pridevek lahko drži od primera do primera glede na posameznika, moderni

človek se le vpraša, kako mu bo na zdrav način zadostil, kako ga zdravo uravnal. Cilj zakona sega danes preko tega seksualnega okvira, to je tovarištvo, skupna življenjska borba. Baza zakona se je premaknila. Zakon ni več gospodarsko zavarovanje niti za ženo niti za otroke.

Garancijo za telesno in duhovno varstvo slehrnega otroka mora prevzeti slej ko prej družba, ker ne sme biti odvisna otrokova vzgoja od slučaja. Mož kakor tudi žena pa sta oba dolžna, s svojim *delom* v korist družbe doprinesiti svoj delež k osiguranju življenja svojega in slehrnega otroka.

„Vigred“ je glasilo katoliškega ženskega gibanja; organizirala je ženo na tej podlagi. Ali pa bo ta okvir mogel ženi nuditi, kar sodobno življenje zahteva od nje? Alternativa: ali materinstvo ali poklic — sama negativno odgovarja na to vprašanje. Rešitev vprašanja, ki ga sicer imenujemo žensko, ki je pa občečloveško, bo prinesla šele ona formulacija, ki bo ženi nudila popoln razmah njenih sil, ki bo omogočala, v preizkušnji dela biti osebnost in mati hkrati. Rešitev teh vprašanj bo prineslo življenje samo. — Na tem mestu moramo priznati resno voljo, na podlagi katoliških predstav in misli urediti življenje, ali bolje, odstraniti največje nedostatke.

(Konec prihodnjič.)

OBZORNIK

OPOMIN SLOVENSKEMU NARODU

(Govorjeno na ožjem sestanku zastopnikov slovenskega razumništva.)

„Mi Slovenci ne potrebujemo umetnosti.“ Te mračne besede je izrekel ugledni ljubljanski gospod, občinski svetnik, podžupan itd., notar dr. Gogola, ob času, ko so se mladi slovenski umetniki, prevzeti od hrepenenja in navdušenja, pravkar pripravljali na svojo veliko misijo v domovini, ko so vežbali svojo pamet in zbirali svoje moči, da dajo narodu, kar je njegovemu duhu prav tako potrebno kot je telesu kruh. Kajti narod brez umetnosti je kakor studenec brez vode, je kakor drevo brez soka in brez sadu, kakor roža brez cvetja in brez semena. Jalovo je njegovo življenje, življenje brez življenja, v napoto vsemu živemu. In kadar pride njegova ura, se zruši v večnost in ničesar ne ostane po njem.

„Zdaj podpiramo enega muzkontarja na dunajskem konzervatoriju in enega kmeta iz Sorice, ki se uči v Gradcu malarije.“ (Grohar je dobival letno 100 gld. podpore od deželnega odbora.) „To je za nas Kranjce zadosti.“ Tako je govoril rodoljub, deželni odbornik in referent za prosveto in umetnost gospod Murnik takrat, ko so že mnogi zaslutili, da je le v duševnem delu naše življenje in naša bodočnost, ter da je umetnost najsilnejša moč majhnega naroda, ki mu je ne more in mu je noče pokončati noben drug sovražnik kot le lastna neumnost.

Nekoč, ko mi je bilo zelo hudo in so me davili dolgovi in skrbi za obstoj umetniškega paviljona, edinega zavetišča oblikovne umetnosti, in nisem mogel

prava pravcata igračka. Pokazal se jim je kakor lepa idila, ki je sicer napisana 'seriozno', a kjer je vse zelo daleč od resnične groze in pravega gladu.

Razlika med Hamsunom in menoj pa je v tem: kar je njemu najbližje in najbistvenejše, to je meni najbolj tuje in nepoznano. V Hamsunu namreč sem šele doživel prirodo, svobodnega ljubitelja sveta, v njem sem doživel, kaj je zdravje, moč, prirodna preprostost, tedaj vse to, kar je popolnoma tuje moji naravi. Že od nekdanj živim daleč od vsega zunanega sveta, sam v svojo sobo zaprt, ne vem, kaj je polje, kaj je gozd, kaj so hribi, kaj je voda. Brez spremstva se ne upam prekoračiti ulice, sam ne morem priti na postajo, ker skoro nič ne vidim. Moja narava in tedaj ves moj pesniški svet se pričenja pri očeh. Prav zato mi je Hamsun odkril mnogo novega, kar mi je bilo dotlej popolnoma neznano.“

— Toda, ali ni zanimivo, Aleksej Mihajlovič, kako svojevrstno doživlja na primer prirodo Paul Valéry, kako asketično jo prikazuje v primeri s Hamsunom in kako jo skoro filozofsko dojema?

„Paul Valéry je velik pesnik, toda meni popolnoma tuj. Zdi se mi kakor kamen v kulturi. Njegove pesmi so sicer do skrajnosti dovršene, a nimajo v sebi nič živega, kar bi človeka razklalo in pretreslo. Kako se na primer Hamsun zaje v človeka, dasi dokaj preprosto. — Tudi Maurois se mi zdi med sodobnimi francoskimi pisatelji premalo notranje problemski človek, kar sem posebno občutil pri njegovem 'Turgenjevu', dasi je morda zanimiv salonski pisatelj...“

In Aleksej Mihajlovič se je rahlo nasmehnil.

SODOBNI SLOVENSKI ŽENSKI LISTI

M I L E N A M O H O R I Č E V A

(Konec.)

Ženski list“ je glasilo Zveze delavskih žena in deklet. Izhaja od 1. oktobra 1924., in sicer mesečno. Odgovorni urednici sta mu bili do tretjega letnika Marija Rakovčeva, od tedaj R. Krištofova. List je glasilo proletarskega ženskega gibanja, ki se po svojih osnovah bistveno loči od nevtralnega in od katoliškega ženskega gibanja. Dočim je katoliškemu ženskemu gibanju osnova katoliški idealistični nazor in je njegov namen, doseči v tem okviru, na podlagi obstoječega družabnega reda, priznanje za gospodinjsko delo, nekaj pravnih in političnih pravic, stoji nevtralnemu žensko gibanje sicer na temeljih sedanjega družabnega reda, proti kateremu je pa vendarle v nekaterih vprašanjih v odločni opoziciji, in priznava — dasi stoji končno glede na ženo na konservativnem sta-

lišču — razvoj, dinamičnost družabnih pojavov, predvsem zakona. (Pri nas nevtrarno žensko gibanje, ki ga predstavlja organizacija „Ženski pokret“, nima svojega glasila. Spadali bi sem le nekateri slovenski članki v „Ženskem pokretu“, ki izhaja v Beogradu in ki ga ureja Lojzka Štebijeve. Ker ni slovenski list, v ta naš okvir ne spada.) Proletarskemu ženskemu gibanju pa je osnova razredna zavest. Dasi se proletarska žena zaveda, da je v sedanji organizaciji družbe „sužnja sužnjeva“, kakor je dejal Bernard Shaw, vendarle njena borba ni usmerjena proti možu, nosilcu tega družabnega reda — ker ni to proletarec, temveč meščan —, marveč je skupna borba sužnjev za osvoboditev iz suženjstva. Z dosego ciljev socializma ne preneha le suženjstvo proletarcev, marveč tudi suženjstvo proletark. Vprašanje žene je marksizem rešil za ženo pozitivno. Stališče žene je izenačeno s stališčem moža v javno-pravni in vsakem oziru, družba prevzame zaščito matere in otroka.

„Ustanovile smo svojo organizacijo z namenom, da organiziramo in izobrazimo naše delavske žene in dekleta — stremimo za enakopravnostjo žena, ki so v današnjih razmerah še večje žrtve kakor izkoriščani in zanemarjeni moški proletariat. Da se pa bodo mogle žene uveljaviti, je potrebno, da se organizirajo, izobrazijo, da se dvignejo duševno. Naša naloga bo predvsem *organizatorična* in *izobraževalna*. — Vse politične, socialne in pravne pravice, ki jih priznavajo možem, morajo biti priznane ženam. V občinskih zastopih, v parlamentu, v šolskih in drugih zastopih rešujejo vprašanja, ki se zlasti tičejo žen. — Vsak sloj, vsak del človeške družbe ima le toliko pravic, kolikor si jih je znal priboriti. To velja tudi za žene. Delati moramo za probujanje nas, žen in deklet, za *našo usposobitev za javni boj in delo*, da bomo znale krepko uveljaviti vse svoje pravice. *To svojo borbo pa hočemo nasloniti tudi na pokret naših moških somišljenikov*. Zahtevamo politične pravice, zahtevamo socialno enakopravnost, zahtevamo tako socialno politiko, ki bo enako uvaževala potrebe obeh spolov. — Le z lastnim glasilom bomo najlažje skrbele za boljšo družbo, boljše može, pa tudi za boljše socialiste in socialistke. — Ob ustanovitvi Z. D. Ž. in D. smo sklenile delovati po socialističnih načelih ter ostati seve *nevtralne* nasproti prepirajočim se delavskim strujam. Ko se bodo vsi sodrugi spametovali in pognali svoje zapeljivce, od koder so prišli, tedaj ne bo prav nič razmišljati, ali naj se priklopi naše gibanje *skupnemu delavskemu gibanju*, kajti danes bolj kot kdaj prej je treba edinosti v delavskem gibanju. — Kako naj se pridružimo možem, ko so popolnoma izgubili glave? Iz časopisja, ki ga nam danes nudijo, se ne bi naučile drugega, nego medsebojnega sovraštva. — S svojim delom so spravili ves proletariat v kapitalistične vrste, da bere

po večini ‚Jutro‘ in ‚Slovenca‘, mesto delavskih listov. Posledice tega občutimo najbolj žene in otroci. — Nikdar ne bomo priznale moč, ki nosijo le krinko socializma. Naša dolžnost ni samo, da svoje otroke nasitimo in oblečemo, marveč mi moramo oborožiti in okrepiti naš naraščaj tudi duševno.“

Tak je v glavnih potezah program, ki so si ga delavske žene zastavile v svojem listu. Upoštevati je pri ocenitvi tega lista dejstvo, da so ga pisale delavske žene same. Nepristranski opazovalec bo moral vedno priznati, da je nivo lista dostojen. Ne le resnična jasnost, kam in kako je voditi delavsko ženo, spoštovanja vredno je stremljenje in samozobrazba teh žena. Če izvzamemo morda protiklerikalne opazke, ki so zvenele slej ko prej plitvo žurnalistično, namesto da bi ugovarjale z argumenti in dialektično-metodično, in da bi včasih bilo zelo želeti skrbnega korektorja slovenskega jezika, v listu samem ni najti uhajanj na stranpota. Zveza se svojih nalog v polni meri zaveda. Ve, da ji je vršiti veliko in težavno vzgojno in borbena delo: vzbuditi v delovnih ženah razredno zavest in s tem politično zrelost. Obenem pa je listu namen, vzgojiti in vzbujati v proletarskih možeh odnos do žene, kakršnega mora imeti zaveden proletarec. Gledati v ženi sredstvo za svoje fizično ugodje, manjvredno, inferijorno bitje, ki mu je molčanje v javnosti poglavitna naloga, je meščansko. Pravi proletarec ima o ženi in njenih nalogah v življenju drugačne pojme — in lahko trdimo, da je prav po tem odnosu možno točno oceniti slehernega delovnega človeka. Žal pa je danes med njimi še malo takih, ki bi jih smeli nazivati — prave može.

„Ženski list“ je bil prvi list, ki si je na Slovenskem stavil nalogo politične vzgoje žena. Posvečal je vztrajno pozornost vsem vprašanjem političnega življenja, gospodarskim, ženskim in vprašanjem iz področij „duhovne“ kulture.

Varno orožje, ki je bilo vodstvu lista na razpolago, je bil marksizem, znanstvena podlaga družabnih ved, ne dogem, toda metod, navodil za delovanje v današnjih gospodarskih in družabnih razmerah. S tem, da ima delavstvo do podrobnosti izdelano to panogo kulturnega življenja, ki je temelj vsemu družabnemu življenju, prav gotovo nadkriljuje ostale ljudske plasti. Najaktualnejši problemi življenja so delavcu s to pomočjo jasni, brez bog ve kakih črnih in neprodernih megel, ki bi jih obdajale. Na konkretnih vprašanjih, na katera je „Vigred“ odgovorila v smislu svojega idealističnega nazora, nam bo mogoče spoznati globlje osnove. Prvo vprašanje, ki nas bo tu zanimalo, je *kultura*. V zapadnoevropskem, običajnem smislu pomenja kultura zgolj rezultanto duhovnih komponent, predvsem znanosti, religije, ali bolje rečeno: konfesije, in umetnosti.

Zato je na primer „Vigredi“ namen vzgoja srca in duha, ki izvira iz vrelcev cerkve. V smislu historičnega materializma je kultura vsota ekonomskih, socialnih, higienskih in intelektualnih odnošajev. List je vsaj poskušal — upoštevati je treba majhen obseg lista, ker nima finančno bog ve kakih pogojev in pa še to, da nima kvalificiranih sodelavcev — razviti svojo delavnost v označene smeri. Poleg tega je treba upoštevati to, da prejme delavec od meščanskega razreda le toliko elementarne izobrazbe, kolikor je neizogibno potrebuje za svoje fizično delo. Zato je njegova duhovnost v tem okviru okrnjena, nerazvita. Meščanstvo ima monopol na kulturo, pridržuje ga sebi in svoji inteligenci. Cilj nove, tudi intelektualne kulture je, prodreti do slednjega člana človeške družbe, najsi mu je zaupano v korist družbe tako ali drugačno delo. — Drugo vprašanje je označeno s stavkom: Ljudje bi morali imeti več vere, da bi znali bolje nositi križe tega življenja. Zahteva *žrtve*. Drugo stališče pa je tole: Človeško življenje je boj z naturo, družba pa je organizacija tega boja. Ta boj je človeku sam ob sebi dovolj težak, zahteva sam ob sebi toliko žrtev, da mora človeštvo iz svoje lastne organizacije izključiti pojem žrtve. Družbo je treba organizirati tako, da bo slehernemu članu ta boj olajšan, kolikor je sploh največ mogoče. Čisto pravilno pristavlja: V sedanji družbi je žrtev potrebna le delovnemu človeku in ženam. Tukaj je osrednja os tudi „ženskega“ vprašanja. Na tem mestu nam je vprašanje razviti v to smer. Današnja formulacija je naslednja: Rodbina je temelj družbe, a ne morda toliko v moralnem, temveč mnogo bolj v gospodarskem, javnopravnem oziru, ker je najožje povezana s temeljno osnovo družbe: privatno lastnino produkcijskih sredstev. V interesu družbe je torej, uvrstiti ženo v ta okvir, v katerem ima nalogo, roditi in vzgajati legitimne dediče, poklicno pa ji je še priznано področje telesne oskrbe otrok in moža. Ker bi njena stranpota odtegnila družbi gotovost legitimnosti dedičev v zakonu, ki je kolikor toliko vendarle trgovska pogodba, pri kateri je žena odločno na slabšem, je meščanska družba ustvarila dvojno moralo in z njo strahotno razširjenost veneričnih bolezni, prostitucije, kupčevanje z dekleti na drugi strani. Da pa odločno poniževalno stališče legitimne žene ni vidno, je ovito z glorio žrtve. Materinstvo in zakon sta poklic. Zato so žene, ki tega edino priznanega in veljavnega poklica ne izvršujejo, potisnjene ob stran z ljubeznivim pridevkom „stare device“, katerih dolžnost je, če hočejo v miru živeti z družbo, živeti po njeni morali. — Zato je dandanes, ko je žensko gibanje precej močno in postaja upoštevanja vreden faktor, potrebna formulacija: ali poklic ali zakon, in pa: zavedna odpoved žene v interesu družbe in rodbine. Zato je potrebna tudi slabost

žene, da jo je sploh mogoče podpirati. — Nasprotno pa je naloga družbe, vzgojiti močne, krepke, zdrave, disciplinirane in odločne žene, ki so zavedni člani človeške družbe in vrše v njenem interesu delo, za katero so sposobne, brez želje in težnje po kakih oporah. Treba jo je vzgojiti tako, da ne bo bolehalo za boleznijo, ki je tako razširjena v propadajoči meščanski družbi, za hipertrofijo seksualnosti. Zakon nikakor ne sme sloveti na gospodarski bazi, ne sme biti trgovska pogodba, ki je možna šele tedaj, če sta obe stranki kolikor toliko finančno podprti. Otroci niso več dediči — hčerke ne z nejevoljo sprejeti potomci, temveč člani bodoče človeške družbe, ki poznajo smisel življenja in zato z radostjo in veseljem delajo za splošno korist. Nova žena bo točno vedela, kaj pomenita pojma samovzgoja in disciplina, zato bo njen zakon svobodna ljubezen v pravem in pristnem pomenu besede; izbirala si bo moža po svoji simpatiji in nagnjenju, rodila bo otroke iz svoje elementarne življenjske vere, z zavestjo vrednosti in odgovornosti. Družba pa jo bo pri tem v kar največji meri podpirala. Regulacija rojstev tedaj prav gotovo ne bo vprašanje, kakor je danes, ko grozi večini otrok telesna in duševna beda in se družba ne ukvarja z vprašanji, kako to zlo izkoreniniti, temveč kriči o beli kugi, grozi s peklom in deklamira o morali. — *Volivna pravica žená* je samo po sebi umevna pravica, prav tako kakor je splošna, enaka, aktivna in pasivna, tajna volivna pravica priznana možem. Če je žena delaven član družbe, naj soodloča v njej. — *Karitativno delo* marksizem v celoti odklanja, ker je njegov princip ustvaritev brezrazredne družbe, v kateri ne bo gospodarskih in socialnih razlik, ki bo zgrajena na principu delitve dela in enakega plačila. Nazor, ki ustvarja brezrazredno družbo, tudi ne more priznavati *avtoritete*, ki je najožje povezana s predstavo o *večnih resnicah*, ki so podlaga idealističnemu principu statičnosti. Ker je dinamičnost eden osnovnih principov, je jasno, da z njimi ne operira, ampak se bori proti takim gledanjem. Stalno pažnjo je list končno posvečal *vzgoji*. — S tem bi bil v glavnih potezah ideološki profil lista označen.

„Ženski list“ izhaja sedaj že deveto leto. Delovne žene lahko mirno zro nazaj na teh devet letnikov. Njih delo je bilo trdo in težavno, a zavest, da so same vzdržale skoraj celo desetletje, jim bo pač pri nadaljnjem delu, ki naj bi bilo še intenzivnejše, globlje in krepkejše, nudilo dobro moralno oporo.

„Žena in dom“ je revija, ki izhaja od leta 1930. dalje in ki prav za prav skoraj ne sodi v ta naš pregled. Pri vodstvu te revije pač ni opaziti kake volje, oblikovati slovensko ženo, temveč jasno izpoveduje

vprav nasprotno: „Izpopolnitev revije je v rokah našega ženstva. Čim več bo naročnic, tem boljša bo vsebina lista. V listu naj najde sleherna žena dober nasvet, pouk in tolažbo. — V njem bomo prinašale vse, kar spada v področje žene in vzbuja njeno zanimanje. (Zanimanje sploh je po mnenju konsorcija vzbudila ženam svetovna vojna, ko so morale na vseh področjih nadomeščati moža.) Ne bomo govorili podrobno o širokem programu, ki ga imamo v načrtu, da zadovoljimo čim širši krog čitateljic. Naš program je: Žena, dom, gospodinjstvo, domače ognjišče, mati in dete, vzgoja, higijena, zdravstvo, kuhinja, šivanje obleke in perila, ročna dela, vrt, sobne rastline in cvetlice, perutninarstvo, nasveti v gospodinjstvu, ženska vprašanja itd. . . . Obveščali bomo našo ženo o vseh pojavih ženskega sveta ter prinašali aktualne članke in slike. Priobčevali bomo slike dece in njeno otroško brbljanje. Seznanjali jo bomo z vsemi pojavi mode.“ — Po naše povedano: List nima kulturnovzgojnih ambicij, tudi strokoven gospodinjski list ni — pač pa stremi za tem, uganiti, kaj ugaja naši meščanski in malomeščanski ženi. Niti enega samega giba ni vodstvo lista napravilo, da bi omajalo plitvost in površnost nekaterih naših žená. Ne, narobe: če sploh moremo govoriti o kaki smeri lista, moremo edinole konstatirati naravnost presenetljivo, sistematično perifernost. O tem, kakšen je bil duhovni profil naše meščanke, bo kulturnemu zgodovinarju govoril list sam, predvsem pa rubrika: Odgovori in vprašanja. — Jasno mu bo tedaj eno: da je duhovna in telesna beda in siromaštvo naših žena bilo nezaslišano. — Povedati bi bilo tu še eno: Če se je listu posrečilo pridobiti rekordno število naročnikov, je to treba razložiti: 1.) s potrebo naših žená po listu, 2.) z grehom, ki ga je na vzgoji slovenske žene že zagrešil nekoliko „Ženski svet“ s tem, da je uporabljal včasih metode, ki so pa za „Ženo in dom“ značilne in temeljne, metode, ki so trgoveškega in ne kulturno-vzgojnega značaja. Konstatirati tu in poudariti, da je tak način dela *kvaren splošnosti, nedopusten in škodljiv*, ker povečuje že itak veliko površnost meščanskega ženstva, ker usmerja njega duševnost še perifernejše kot je sama po sebi, ker ga v resnici ne izobrazuje in ne vzgaja, je bila naloga tega pregleda. — Vodstvo lista naj se zaveda, da je javnosti odgovorno za svoje delo, da je naloga in delo kulturnega delavca nekaj drugega kakor zgolj gmotni uspeh. Od vodstva je odvisna višina lista in njegova vrednost, tudi izbira sodelavcev je od njega odvisna. Zelo imenitno je videti gesto, češ, mi ne govorimo o programih. — Še imenitnejši pa je ugovor: Gospoda, v naših razrvanih dneh je treba dati ljudstvu konkretnih predstav o izhodu iz nevzdržnega položaja, treba mu je odpreti in pokazati

perspektive za življenje bodočih stoletij. Če se vodstvo temu na tak način izogne, bi človek sklepal, da ne zna najti kvalitetnih sodelavcev, ali pa da mu je izdajanje takega lista udobnejše.

Omeniti nam je še glasilo strokovne organizacije „Zveze gospodinjskih pomočnic“ v Ljubljani: „*Gospodinjska pomočnica*“. Izhaja drugo leto, urejuje jo Franja Petričeva. Ne le pri nas, tudi drugod po svetu je bilo napravljanih že nešteto poskusov, organizirati hišne delavke, a da bi se bilo to kje na vsej črti posrečilo, skoraj ni mogoče trditi. Poskušale so to konfesionalne, nevtralne in levičarske skupine, vendar prvi dve nista mogli priti v sklad z zahtevami levih. In to vprašanje n. pr. tudi v Nemčiji še čaka zakonitih uredb. Tudi pri nas poskušajo organizirati hišne delavke vse tri grupe. „*Gospodinjska pomočnica*“ je glasilo nevtralne organizacije, ki na svoje vprašanje odgovarja docela konservativno, in sicer s celó prečesto neokusnimi primesmi (prim. članek Franje Petričeve: Gospa pl. Schellander, vzorna gospodinja). Jasno je, da si ta struja vprašanja samega *ne more in deloma tudi ne mara* v jedru ogledati. Rešitev tega vprašanja je prav gotovo izmenično delo. Ali ga je pa mogoče izvesti v sistemu enodružinskih gospodinjstev, ostane odprto vprašanje. Možno pa je prav gotovo v kolektivnem gospodinjstvu.

V letošnjem letu je pričela izdajati „Zveza gospodinj“, ki je odsek „Splošnega ženskega društva“, svoje glasilo: „*Gospodinja*“. Pozdraviti je poskus strokovnega gospodinjskega lista. Vendar je danes skoraj težko označiti list sam in je treba s sodbo počakati vsaj do zaključka prvega letnika. Narodno gospodarstvo — podpiranje domače proizvodnje in podjetnosti v nasprotju s tujo, to bi govorilo za nacionalno-kapitalističen koncept, opozarjanje na dolžnosti in odgovornosti gospodinjskega poklica, stremljenje, čimbolj izpopolniti strokovno znanje gospodinj, so osnove tega lista. Vendar je list glasilo zveze, ki se zaveda interesnih skupnosti z drugimi zvezami gospodinj po svetu. Tu je iskati drugo plat tega lista — in vprašanje je, ali si čez čas ne bosta stali nasproti „*Gospodinja*“ in „*Gospodinjska pomočnica*“, kakor si stojita industrijec in delavec?

Če pregledamo sedaj snovanje slovenskih žená in si ponovno zastavimo vprašanje — kakšen je odgovor slovenske žene na vsa vprašanja, kakšna njena misel o rešitvi, moremo ugotoviti tole: To organizacijsko gibanje slovenskih žená je pričetek, kljub temu je v njem prečesto opaziti vso ono inferiornost, ki jo obupno kaže slovenski intelektuallec že desetletja in desetletja in ki je že čisto poklicala v borbo zdrave korenine naše zemlje od Levstika do Cankarja. Če je torej profil slovenskega intelektualca, na žalost, take vrste, je njegov tovariš, profil slovenske

žene, v marsičem še zaostajal za njim. Priznati pa je treba, da je tudi v snovanju slovenske žene najti obratno mnogo pozitivnega dela, predvsem pa tudi mnogo pobud, ki kličejo slovensko žensko mladino na plan. Predvsem bo lahko našla zarodke za nove možnosti človeške družbe in s tem žene. Njena naloga je, izoblikovati, izklesati obraz slovenske žene z ognjem vere, z ljubeznijo matere in z odločnostjo in jasnostjo osebnosti, ki ji je primat družbe nad individuumom stalno pred očmi. Z upanjem, da bo bodoči rod izpolnil in dovršil vse te naloge in pripravil pot lepšemu, silnejšemu življenju slovenskega naroda, zaključujem poskus pregleda in ocenitve tega poglavja našega javnega in kulturnega življenja.

POSMRTNA PESEM

I V O B R N Č I Č

Ptice mesečine
lete čez pobočja.
Goré so otočja
v morjih beline.

Sence ko nune
se skrušeno sklanjajo
nad črne tolmane ...
O smrti sanjajo.

Noč na harfo igra.
To ljubezen neizgovorjeno
ko dete mrtvorjeno
polagam na oder srca.

Oblak, tih in moder,
na svodu samuje.
Nikdó od nikoder
k meni kropit ne potuje.

MRTVO MESTO

Miodragu Stamatoviću.

I V O B R N Č I Č

V sobah stokajo blazni
v težkem snu.
Begajo bele prikazni
vzdolž zidu.

Trume nočnih tkalcev
črne mreže pletó.
Trupla poslednjih iskalcev
po ulicah naših gnijo.

Še boli so topo ugasnile,
ko žene neplodne ta dan.
In niso nikomur hasnile.
In vse je in vse je zaman.

V hišah kričijo blazni,
mraz med zidovi se krade,
a bele, divje prikazni
grade do neba barikade.